

Rozhovor

Amédée Ozenfant: film a umění?

Amédée Ozenfant (1886–1966) je dnes znám především jako jedna z klíčových postav purismu – stylu, který ve Francii způsobil první výraznou změnu „po kubismu“. Právě tak (*Après le Cubisme*) zní název programového textu, který publikoval (1918) spolu s Charlesem-Edouardem Jeanneretem. Po dalších dvou letech začnou tito přátelé vydávat revui *L'Esprit Nouveau* a v jejím prvním čísle Jeanneret poprvé použije pseudonym *Le Corbusier*. Do poloviny dvacátých let budou tvořit velmi výkonnou autorskou dvojici.

L'Esprit Nouveau představoval mezi dobovými uměleckými periodiky ojedinělý počín – šíří tematického záběru a svou modernistickou silou se stal výzvou adresovanou široké intelektuální obci. Citlivě na ni reagovali příslušníci avantgardy ve střední a východní Evropě. Nehledě na specifické rysy avantgardních hnutí v jednotlivých zemích vytváří *L'Esprit Nouveau* významné pole vzájemné komunikace mezi „západní“ a „východní“ avantgardou.

Z porovnání českého poetismu s francouzským (ozenfantovským) purismem je patrná synkretičnost a kosmopolitní zaměření české devětsilské avantgardy. Ta je nemyslitelná bez silné inspirace v konstruktivismu a dalších směrech evropského modernismu. Přestože právě *L'Esprit Nouveau* věnuje ve své obrazové koncepci mimořádnou pozornost méně obvyklým ilustracím (které tak výrazně ovlivnily devětsilský *ReD* nebo *Život II*), revue jako celek dbá především na umělecké, estetické a duchovní hodnoty. Odpovídá to zaměření Ozenfanta jakožto vůdčí osobnosti časopisu: mezi autory, kteří Ozenfanta nejvíce ovlivnili, dominují Henri Bergson, Romain Rolland, Henri Poincaré. Revoluční myšlení a společenské přesahy, stejně jako hravost a okouzlení známé z českého poetismu se tu nacházejí když tak jen sekundárně (např. ve věci architektury a urbanismu). *L'Esprit Nouveau* byl nicméně právě pro *Sborník nové krásy Život II* a pro *Revui Devětsilu* časopisem přímo programně spřízněným; mimo jiné proto, že pro ně byl jakýmsi garantem „internacionálnosti“. Hned první článek ve sborníku *Život II* pochází z pera dvojice Ozenfant – Jeanneret a je tištěn v češtině i francouzštině. V tomtéž svazku najdeme ještě původní článek *Architektura a purismus*. Jako jeho autoři jsou tu uvedeni *Le Corbusier–Saugnier*, což je táž dvojice jako u článku prvního.

V roce 1928 vydal Ozenfant knihu nazvanou prostě *Art*. Její první část nese podtitul *Bilance moderního umění ve Francii*, druhá, spíše duchovědně zaměřená, se jmenuje *Struktura nového ducha*. První část pojednává postupně o literatuře, malířství, sochařství, architektuře, hudbě, dále o vědě, náboženství a filosofii. Ozenfant, který se od počátku desátých let v Paříži soustavně věnoval studiu a zároveň tvořivě zasahoval do několika uměleckých oborů (zejm. malířství), měl schopnost poměrně široké komparativní analýzy. Ve své knize předkládá celou síť „příčných řezů“ jednotlivými obory, aby podpořil své hypotézy. Z obrazové části své knihy vytváří jakýsi paralelní „text“, v němž uvádí do souvislostí různorodé prvky vizuální kultury. Nepřímá vypovídací hodnota tohoto „textu“ je patrná jak z hlediska antropologického, tak z hlediska umělecko-historického. Střetávají se tu prehistorické plastiky, moderní stroje, obrazy moderních malířů, fotografické momentky ze života lidí nejen evropské civilizace, architektonické výkresy, lidové umění, kolo bugattky atd. Tato bohatost ikonického materiálu upomíná na různorodost výtvarného pojetí devětsilských časopisů, kde však na rozdíl od stránek *L'Esprit Nouveau* či Ozenfantova *Umění* došlo k vzácnému propojení obrazových, textových a grafických elementů v jediný dynamický celek.

Je pozoruhodné, že v té vizuální pluralitě soudobého světa, jak ji prezentuje Ozenfant, nedošlo ve větší míře na film. Na stránkách všech dvaceti osmi číslech *L'Esprit Nouveau* najdeme jen několik článků na toto téma, a to povýtce tam, kde se pozornost věnuje „jiným“, rozuměj jiným

než výtvarným, uměním nebo architekturou. Mezi desítkami stran ilustrací se objeví pouze jedna s devíti neidentifikovanými okénky z (patrně Eggelingova) filmu. Autor je zařadil do kapitoly Zraková umění mezi snímky Měsíce, mračné oblohy, horského hřebene, Saturnu apod. (Do sféry zrakových umění podle Ozenfanta náleží malířství, sochařství, volná architektura a tanec.)

Rozhovor s Amédée Ozenfantem, který zde publikujeme, poprvé vyšel francouzsky v Revui Devětsilu (ReD 2, 1928–1929, č. 9, s. 281–282) s označením „původní rozhovor pro ReD“. Přestože nevíme, kdo formuloval kladené otázky, je patrné, že rozhovor byl veden ze samého jádra devětsilské avantgardy. Vyplývá tu, že Ozenfant zdaleka nejevil takový zájem o film, který pro Devětsil v době rozkvětu představuje prvek přímo emblematický. Ozenfantův přínos modernímu umění má jiné kořeny než poměrně nesmiřitelná, jak už bylo stokrát řečeno – utopická avantgarda. Ozenfant je spjat s tradičním pojetím umění jako projevu ducha: spíše než koncepci, nový řád světa, má v centru pozornosti vnitřní kontinuitu lidského uchopování světa. Umění při tom nesleduje v úzkém rámci jednotlivých uměleckých druhů, ale propojuje je s vědou, filosofií, náboženstvím apod. Zdá se, že umění v jeho pojetí je výsadním, zvláštním prostorem duchovního bytí. Snad proto se film do Ozenfantova uvažování nedostal.

Michal Bregant